

Pogledi na organizacijo rejništva v Sloveniji

Lidija Škofic

Rejništvo je zelo važna veja socialnega varstva otrok, ki so na kakršen koli način ostali brez staršev ali pa iz vzgojnih oziroma zdravstvenih razlogov ne morejo živeti v krogu svoje družine. Še večji poudarek pa so vprašanju zaščite takih otrok v rejniških družinah dala dosedanja izkustva, da mladina, ki je daljšo dobo živela v raznih sicer dobro urejenih zavodih, ni pokazala v samostojnem življenju tiste zdrave življenjske sile, kot otroci, ki so zrasli v toplem družinskem okolju.

Rejniška služba se izvaja preko okrajnih tajništev za ljudsko zdravstvo in socialno politiko. Pri tej važni socialni službi si tajništva seveda prizadevajo, da pritegnejo k sodelovanju tudi vzgojne in zdravstvene delavce, zlasti učitelje in medicinske sestre na terenu, razen teh pa tudi naše družbene organizacije, med njimi v prvi vrsti društvo prijateljev mladine. Po predvideni reorganizaciji državne uprave pa se bo rejniška služba verjetno izvajala preko samostojnih referatov za rejništvo pri večjih občinah, medtem ko naj bi se pri manjših občinah referat za rejništvo združil z referatom za zaščito matere in otroka.

Kakor vsaka druga socialna služba, zahteva tudi organizacija rejniške službe trdnega znanja in sistematičnega organizacijskega in vsebinskega dela. Ker je potrebno najširše sodelovanje naših socialnih in zdravstvenih delavcev in drugih državljanov, zato je velike važnosti, da poznajo sodobne poglede in načela v zvezi z razmeščanjem otrok v družine ne le strokovni socialni delavci, temveč sploh vsi, ki z njimi sodelujejo pri iskanju, izbiri in nadzoru rejniških družin.

Komisija za varstvo matere in otroka pri republiškem Svetu za zdravstvo in socialno politiko je pred kratkim razpravljala o najvažnejših načelnih vprašanjih v zvezi z organizacijo rejniške službe in s tem v zvezi predlagala splošna in organizacijska načela.

Zaradi enotnosti skupnega dela na terenu ni odveč, da se s temi načeli seznanijo vsi socialni in zdravstveni delavci, ki delajo na področju teh vprašanj:

Rejništvo je najprimernejša oblika zaščite tistih otrok, pri katerih ni časne ali sploh nobene možnosti, da bi živeli pri starših ali sorodnikih. — Razlogi, da otrok ne more živeti v lastni družini, so na primer smrt ali daljša bolezen staršev ali sorodnikov kakor tudi nevzdržne socialne ali stanovanjske razmere in asocialna nagnjenja v družini (alkoholizem, prostitucija itd.).

Vendar moramo vsako odločitev, da se otrok trajno ali začasno loči od svoje lastne družine, najskrbneje pretehtati, *ker še tako dobra rejniška družina ne more otroku nadomestiti materine ljubezni in topline v krogu lastne družine.* Tudi pri otrocih brez staršev je treba prej ugotoviti, če nimajo morda svojih bližnjih sorodnikov, ki bi jih sprejeli v varstvo.

Zato je potrebno, preden otroka oddamo v rejniško družino, da pristojna socialna služba prej vse poskusi, kar je le mogoče, da se zboljšajo socialne in zdravstvene razmere v otrokovi lastni družini. Zlasti je to važno pri materah,

ki se vzdržujejo same, ker smo v praksi na žalost že vsa leta ugotavljali, da so mnoge matere zaradi pomanjkanja osebnih stikov popolnoma pozabile na svoje lastne otroke, ki rastejo v tujih rejniških družinah. Le pri vzgojno zelo iztirjenih materah ne bomo vztrajali, da bi same skrbele za svoje otroke, katerim bomo čimprej poiskali drug dom v primernem družinskem in vzgojnem okolju.

Iz raznih vzrokov, ki narekujejo razmestitev posameznih otrok v rejniške družine, si moramo biti takoj v začetku na jasnem, ali je potrebno, da ostane otrok v rejniški družini krajšo ali daljšo dobo. Od te ugotovitve je odvisna tudi izbira posameznih okoliščin pri iskanju primernih rejniških družin in ostalih pogojev, ki so važni za pravilen telesni in duševni razvoj rejenčka.

Če razmeščamo otroke v rejniške družine za daljšo dobo, je potrebno poudariti sledeča načela:

Za otroke brez staršev in za tiste otroke, pri katerih nikakor ni pričakovati, da bi se kdaj vrnili v lastno družino, je najboljša oblika zaščite posvojitev. V posvojitvev dajemo praviloma otroke šele po enem letu starosti.

Glede starosti otrok, ki jih razmeščamo v rejniške družine, je treba poudariti, da se otrok tem bolje vživi v novo okolje, čim mlajši je, kar je posebno važno za otroke, ki gredo v posvojitvev. Otroke razmeščamo že od šestega meseca dalje, pri tem pa se je treba ozirati na mnenje zdravnika in je treba obravnavati vsakega otroka v skladu z njegovimi zdravstvenimi in ostalimi pogoji.

Posebno skrb je treba posvetiti otrokom telesno in duševno obremenjenih staršev. Malih otrok brez svojcev, pri katerih predvidevamo duševne motnje, praviloma ne dajemo naravnost v posvojitvev, temveč v dolgoročno rejništvo ali v domovno zaščito. Če pa dajemo otroke duševno obremenjenih staršev ali duševno in zdravstveno obremenjene in invalidne otroke kljub temu v posvojitvev, morajo biti posvojitelji o zdravstvenem stanju otrok natančno poučeni.

Prav tako je treba posvetiti veliko pozornost vzgojno problematičnim otrokom, glede katerih se po skrbni presoji odločimo za razmestitev v rejniške družine. Rejniki za te mladoletnike morajo biti najskrbneje izbrani, da bodo sposobni pravilno vzgojiti zaupane jim otroke.

Otrok iz mestnega okolja v kasnejši otroški in šolski dobi ni priporočljivo razmeščati v kmečke družine na podeželju in tudi obratno ne, ker je treba pri tem upoštevati sociološke in družinske pogoje ter navade. Zlasti bi to bilo zgrešeno pri otrocih, ki bi jih iz boljših razmer razmestili v slabše okolje in drugo kulturno sredino.

Pri razmeščanju posameznega otroka so velikega pomena tudi njegove podedovane lastnosti in nagnjenja ter posebnosti v njegovem značaju. Otroci, ki so živeli v drugem okolju in imeli druge kulturne potrebe kot družina rejnika, se morda tudi v zelo dobrih razmerah pri rejniku ne bodo dobro razvijali.

Pri oddaji otrok v rejniške družine je treba upoštevati načelo sporazumnega dogovora s starši oziroma svojci otrok.

Odnosi med rejniki in njihovimi rejenčki bi se morali razvijati kot v normalni družini. Važno je, da otrok že v zgodnji mladosti zve, da rejniki niso

njegovi pravi starši, ker le tako je možno ohraniti obojestransko zaupanje, ki bi bilo porušeno, kakor hitro bi otroci o svojih starših zvedeli resnico.

Prav tako je važno, da je vsak otrok za oddajo k rejniku psihološko pripravljen, kar velja tudi za rejnike same, saj je prvo srečanje otroka z njegovimi novimi starši mnogokrat življenjskega pomena. Že pred razmestitvijo posameznega otroka v rejniško družino je treba izkoristiti razne možnosti, da otroka navežemo na njegove nove starše. Odrasle otroke, pri katerih ne moremo zanesljivo računati, da bi se mogli med njimi in rejniki razviti topli družinski odnosi, je treba predhodno poslati na krajše bivanje k predvidenim rejnikom, morda v času šolskih počitnic.

V resnejših primerih (zdravstveno in vzgojno problematični otroci) je pred razmestitvijo otroka k rejnikom skrbno proučiti; ali ni morda za otroka bolje, da ostane v domovni zaščiti.

Pri izbiri rejniške družine pa je najvažnejša ocena družbeno pozitivne orientacije in etične višine družine; ozirati pa se je treba tudi na bližino šol in zdravstvenih centrov. Načelno naj bi rejenčke razmeščali v družbeno napredne rejniške družine, v kulturno bolj razvitih predelih ali vsaj v njih neposredni okolici.

Vsakemu otroku je treba poiskati individualno najprimernejšo rejniško družino, zato je tudi prvotni način razmeščanja otrok v rejniške kolonije že zastarel.

Zaradi pravilnega duševnega razvoja rejenčkov je priporočljivo izbirati po možnosti mlajše, popolne družine (t. j. zakonski par z otroki). Rejniške družine naj imajo po možnosti manjše število lastnih otrok približno enake starosti, sicer je treba vplivati nanje, da vzamejo v rejo več kot enega otroka. Otroci naj ostane v isti rejniški družini praviloma do svoje samostojnosti. Bratcev in sestic tudi v rejniški družini praviloma ne ločimo in jih pustimo skupaj, zato izbiramo zanje rejnike, ki so v takem primeru pripravljeno sprejeti v rejo tudi več kot enega otroka.

V primerih, ko je treba otroke razmeščati v rejniško družino za krajšo dobo, je potrebno že navedena osnovna načela dopolniti še v sledečem:

Za kratkoročno rejništvo pridejo v poštev zdravstveno ogroženi in kronično bolni otroci, ki so primerni za rejo, otroci zdravstveno ogroženih družin in začasno socialno ogroženi otroci. Še pri teh otrocih pa je treba skrbno proučiti, ali naj gredo k rejnikom le za krajšo dobo. V vseh dvomljivih primerih je bolj priporočljivo razmeščati otroke v dolgoročno rejništvo.

Pri razmeščanju otrok za krajšo dobo je možno spremeniti otroku geografsko okolje, ni pa priporočljivo niti v teh primerih menjati družbeno okolje, zlasti če so otroci že nekoliko starejši.

Pri kratkoročnem razmeščanju otrok je tudi še možno razmeščanje v rejniške kolonije, v katerih se oskrbujejo rejenčki v okviru enega ali dveh naselij, ker je s tem možna izdatnejša zdravstvena kontrola otrok (n. pr. rejniška kolonija Dečjega doma v Ljubljani: Lukovica - Moravče).

Odgovornost, v kakšno rejniško družino razmeščamo otroka, je tako važna, da mora vsako odločitev pred dokončno razmestitvijo rejenčka prej odobriti pristojni odbor za zaščito matere in otroka.

Prav tako je važna stalna in posebna skrb za posameznega otroka po razmestitvi v rejniško družino, kako v njej raste in kako se je vživel v novo okolje. Ta posebna skrb obsega zlasti:

zasledovanje in sodelovanje pri razvoju čustvenih odnosov med rejnenkom in novimi starši;

skrb za zdravstveno stanje otroka;

skrb za šolanje in poklicno usposabljanje;

skrb za celotno adaptacijo otroka v novem okolju.

Za vso to skrb so odgovorni rejniški referenti, ki pa brez stalne in množično organizirane pomoči ostalih terenskih socialnih in zdravstvenih delavcev ter drugih državljanov nikakor ne morejo vršiti res življenjske kontrole nad vsakim posameznim otrokom, ki je potreben zaščite v rejniški družini. Za vsakega posameznega rejnenčka je treba namreč izbrati najprimernejšo rejniško družino, v okrilju katere bo zrasel v celega in samostojnega človeka; pri tem pa je potrebnih nemalo skrbi za njegov pravilen duševni in telesni razvoj ter poklicno usposobitev. Zdravstveni kader naj zlasti sodeluje pri izbiri rejnikov in pri nadzoru rejnenčkov v rejniških družinah, po enotnih načelih in kriterijih.

Ko bomo pričeli s sistematičnim delom v rejniški službi, razmeščanje otrok v družine ne bo več kampanjsko, temveč rezultat skrbne izbire rejniških družin ter pravilne presoje vseh ostalih okoliščin. To vse pa bo v korist našim otrokom, ki so ostali brez lastnih družin in so zato potrebni pomoči vse naše skupnosti.

LETOŠNJI 7. APRIL S SVOJIM GESLOM »ČISTA VODA —
BOLJŠE ZDRAVJE« NAJ NAM BO POBUDA, DA SODELUJEMO
PRI VSEH ASANACIJAH NAPRAV ZA PRESKRBO ZDRAVE
PITNE VODE!